

Rüstü Bozkurt

rustu.bozkurt@dunya.com

Güncelliğini hiç yitirmeyen sorun

Ülkemizdeki sorunlar gündeminde her zaman önemli bir yere sahip olan tarımsal üretim ile hayvancılık ve gıda konularında etkili sonuçlar almak istiyorsak teknolojinin “araç ve gereç geliştirme” yanı kadar “metot geliştirme” yönünü de dikkate almalıyız.

Ülkemizin gündemini yarım yüzyılı aşan bir zamandır izliyorum. Gazete manşetlerinden, tv ekranlarından, telefon mesajlarından, toplantı söyleşilerinden hiç uzaklaşmayan bir konumuz var: Tarım, hayvancılık ve gıda üretimi, tüketimi, fiyatları...

Düşünürler, yazarlar, hekimler, hakimler ve kitaplarda yaptıkları açıklamalarda, “Bir sorunun varlığının farkına varmak ve ne olduğunu bilmek çözümün yarısından fazlasıdır” der.

Fındığından pirincine, narından buğdayına, elmasından armuduna, domatesinden cevzine aklınıza gelebilecek bütün tarımsal üretim alanlarından birini ya da birkaçını tartışmadan geçirdiğimiz kaç yıl anımsıyoruz?

Hafızalarımızı yokladığımızda, tarımsal üretim ve gıda alanında medyanın gündeminde ilk sıraların işgal edilmediği bir yılı anımsamamak nedense imkansız gibi... Sorunun farkındaysak, ne olduğunu biliyorsak, “ne yapılması gerektiği” üzerinde toplumumuz ortak çözümler neden üretmiyor? Niçin tarımsal üretim ve gıda sorunlarını gündemin dışına çıkaramıyoruz?

Metot sorunumuz var

Ülkemizin ebedi ve ezeli dertlerinden biri “metot” konusunun ciddiye alınmamasıdır. Bizim öğretmenlerimiz, “Metot o kadar önemsizdir ki sadece esası etkiler!” diye öğretirlerdi. Biz metot konusundaki uyarıları içselleştirmemiş olmalıyız ki kangren haline gelen bütün sorunlarımızın temelinde “metot eksikliği” bulunduğunu bugün de söyleyebiliriz.

Ülkemizde “reform girişimlerinin” büyük çoğunluğunun “bir fikre dayandığını”, ama “metottan yoksun” olması nedeniyle yaratılmak istenen sonuçlara ulaşma yerine, uzaklaşma gibi ters gidişlere kaynaklık ettiğini tartışmak istiyorum.

Bir ülke için “gerek şart” olan, “yeter şart” olmayan tarımsal üretim alanında reformlar için “metot önerisini” bu yazı kapsamında görüşlerinize sunmayı deneyeceğim.

Beş boyutun bütünselliği

Ülkemizde tarımsal üretimde “yaratmak istediğimiz sonuçlara ulaşmak için” sorunun beş boyutunu bütünsel bir anlayışla ele almak gerekiyor.

Tek başına “reform fikri” çok anlamlı değildir. Reform fikrini anlamlı hale getiren “metot” boyutudur. Bize sunulan “reform önerilerini” önemseyelim, ama “metodunun ne olduğu” konusunu da enine boyuna sorgulayalım. Ancak o zaman, herhangi bir alanda gelişme yaratmak için bağlandığımız kaynakları etkin ve verimli biçimde kullanabiliriz.

1-Veri eksikliğinin aşılması: Çoğu üretim alanında olduğu gibi, tarımsal üretim alanında da “veri eksikliği” hatta “veri yanlışlığı”, bu sektöre yönlendirilen kaynakların israfına yol açan temel nedendir.

Eğer tarımsal üretimde sorunlarımızı azaltmak, uygun çözümleri hızlandırmak istiyorsak, “dinamik envanter hazırlayan mekanizmalara” her şeyden önce emek, zaman ve para ayırmalıyız. Bugün sunulan verilerin çok büyük bir bölümüyle ne yatırım planı yapmak mümkündür ne de tarımsal üretime ayrılan milyarlarca kaynağın etkin sonuçlar yaratabilmesi.

Ülkemizdeki siyasi irade, bürokrasi, sivil inisiyatifle, medya mensupları ve girişimciler, verinin değer üretmenin temel girdisi haline geldiği, veriye erişebilirlik olanaklarının alabildiğine arttığı bir çağda, tarımsal üretim alanında bugünkü “veri alt yapısıyla” israf bataklığına sürüklenmekten başka bir yol izleyemez.

“Veri seferberliği” ilân ederek, hep birlikte “veri üretimi” ve “veriye dayalı reform önerileri geliştirme” konusunda harekete geçmeliyiz. Eğer veri sorununu çözemezsek, reform söylemlerin, insanımızı daha da kötüsü kendimizi kandırma aracı olur ki bu çağda hiçbir topluma böyle bir tutum yaraşmaz.

2-Tarımsal destek sisteminin yenilenmesi: Tarımsal üretim, toplumlar için “gerek şart” olduğundan, tarımsal işletmelerde “kâr- odaklı fizibilite” yerine “fayda-maliyet odaklı fizibilite” çalışmaları yapılır. Piyasanın yeteri kadar arz yarattığı, derinlik ve yaygınlığa sahip olduğu üretim alanlarında destekler tümenden ortadan kaldırılabilir; ama bu yönde bir karar alınacağı zaman bütün dünyadaki uygulamaları dikkate alarak “üreticilerimizin şans eşitliğini” yitirdikleri karar ve uygulamalardan kaçınmak gerekir.

Tarımsal üretimimizde ülkenin koşullarını dikkate alan politikalar geliştirmek istiyorsak, destek sistemini kaynak israf edici özelliğinden uzaklaştırarak; üretimin korunması ve geliştirilmesini sağlayan bir eksene yerleştirmeliyiz.

Bugünkü desteklerden, sadece doğrudan tarımsal üretimle geçimini sağlamayan, mülkiyet-odaklı üç beş kuruluş alanların memnun olduğunu; gerçek üreticiyi özendirerek etkinlikten yoksun bulduğunu kabul etmemiz ve konuyu açık yürekle tartışmaya açmamız çok önemli bir adım olacaktır.

3-Tarımsal üretime yeni teknolojilerin entegrasyonu: Tarımsal üretimde bir yandan geleneksel teknolojilerde geride kaldıklarımızı

sistemle entegre ederken, asıl önemlisi sayısal teknolojinin olanaklarını hızla uyumlandırma olmalıdır.

Onlarca sayısal teknoloji uygulaması bugün tarımsal üretimde uygulamaya girmektedir. Bir tarımsal bölgenin sıcaklığını, hava ve yağış koşullarını, geçmişteki hasat verilerini birleştiren sistemler yaygın biçimde kullanıma girmiştir. Teknolojinin yeni araçları ve metotları, hangi ürünleri ne kadar hasat edebileceğimizi bizi önceden bilgilendiriyor. Uygulamalar bugünkü aşamada yüzde 90’ı aşan doğrulukla çalışıyor.

Yeni teknolojileri tarımsal üretime entegre etmeyen herhangi bir reform ya da yatırım önerisi israftan başka hiçbir sonucu olmayacak girişim olacaktır.

4-Tarladan sofraya akışları hızlandıran bütünsel yatırımlar:

Tarımsal üretimde tarladan sofraya; topraktan tohumla, bakımdan işleme, ambalajlamadan dağıtımına birbirini bütünleyen yatırım yapmama nedeniyle; zeytinden nara, fındıktan fıstığa her alanda sorunlarımız çığ gibi büyümekte; ayırdığımız çok önemli kaynaklar da heba olmaktadır.

Tarımsal üretimde bir reform önerisi ya da destek sistemi, değer yaratma zincirinin her halkasındaki konumunu analiz etmeden kaynak tahsis edildiğinde kaçınılmaz son israfı yol açmasıdır.

İndirgemeci bir anlayışla ele alınan; bileşenleri, bağlarını ve imajları ihmal edilen hiçbir gelişme projesi yaratılmak istenen sonuca götürmez.

5-Geri-bildirim mekanizması, ödünsüz gözetim ve denetim:

İnsan eliyle geliştirilen bir ekonomik çaba, geri-bildirim mekanizmaları işletilmez, ödünsüz gözetim ve denetim yapılmazsa, toplumsal kaynağı haksız dağıtan bir sonuç yaratır.

Kamu başta olmak üzere, tarımsal kooperatifler, diğer kuruluş ve kurumlar geri-bildirim mekanizması kurmanın, ödünsüz gözetim ve denetim yapmanın, tarımın kendini yeniden üretmesinin gerek şartı olduğunu içselleştirmeden yola çıkmamalıdır.

Ülkemizdeki sorunlar gündeminde her zaman önemli bir yere sahip olan tarımsal üretim, hayvancılık ve gıda konularında etkili sonuçlar almak istiyorsak; teknolojinin “araç-gereç geliştirme” yanı kadar “metot geliştirme” yönünü de dikkate almalıyız.

Tek başına “reform fikri” çok anlamlı değildir. Reform fikrini anlamlı hale getiren “metot” boyutudur. Bize sunulan “reform önerilerini” önemseyelim, ama “metodunun ne olduğu” konusunu da enine boyuna sorgulayalım. Ancak o zaman, herhangi bir alanda gelişme yaratmak için bağlandığımız kaynakları etkin ve verimli biçimde kullanabiliriz.